

УДК 477.216

DOI: [https://doi.org/10.17721/UCS.2025.2\(17\).10](https://doi.org/10.17721/UCS.2025.2(17).10)

Сергій ВИТКАЛОВ, д-р культурології, проф.

ORCID ID: 0000-0001-5345-1364

e-mail: sergiy_vsv@ukr.net

Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне, Україна

Володимир ВИТКАЛОВ, канд. пед. наук, проф.

ORCID ID: 0000-0003-0625-8822

e-mail: volodumur_vitkalov@gmail.com

Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне, Україна

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ПРАКТИКА В УМОВАХ ВІЙНИ: ДО РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОВЕДЕННЯ XXI МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ В РІВНОМУ

Анотація. *Аналізуються провідні тенденції у сучасній вищій школі на прикладі традиційних міжнародних культурологічних науково-практичних конференцій, організатором яких є Рівненський державний гуманітарний університет в особі його кафедри івент-індустрій, культурології та музеєзнавства. Наголошується на зміні тематики доповідей і здобувачів вищої освіти різних освітньо-кваліфікаційних рівнів, і науково-педагогічних працівників. Підкреслюється помітна еволюція ціннісного ряду українських та зарубіжних науковців, обумовлена суспільними катаклізмами та війною, що вимагає її перегляду основних організаційно-педагогічних констант сучасної вищої школи.*

Ключові слова: міжнародні науково-практичні конференції, міжкультурна комунікація, вища школа, ціннісний ряд, еволюція культурного простору.

Війна та безліч суспільних катаклізмів, із нею пов'язаних, й надалі помітно впливають на життєдіяльність українського соціуму, зокрема й організацію освітнього простору України. Сюди додається й низка інших проблем: невисокий рівень заробітної плати у мережі вищої освіти, що не дає змоги концентрувати й надалі в ній потужний інтелектуальний потенціал, чимало років не оновлювана матеріально-технічна база у багатьох ЗВО регіонів, що впливає на інформатизацію освітнього простору, його урізноманітнення, значні міграційні чинники серед молоді, пов'язані з війною та браком робочих місць, а також часто й завищеною її (молоді) самооцінкою, помітне зниження виховної, профорієнтаційної роботи під час організації освітнього процесу, що відбивається на ефективності сприйняття навчального матеріалу тощо.

Вищенаведене та низка інших, відомих сегментів помітно впливають на формування нової генерації фахівців, їх національно-ідентифікаційні характеристики. Утім, змінилися й тенденції в організації освітнього простору, сутність яких полягає у поверненні до власних витоків, акцентування уваги на національних аспектах організації освітнього простору, намагання розвивати національно-культурну його складову, вбачаючи в ній визначальну ознаку збереження власної ідентичності.

Це підтверджує й чергова (XXI) міжнародна науково-практична конференція "*Національна ідентичність крізь призму сучасних катаклізмів: історико-культурний контекст*" (20-21.11.2025 року), організатором якої є Рівненський державний гуманітарний університет в особі його кафедри івент-індустрій, культурології та музеєзнавства (Виткалов & Виткалов..., 2025).

Стосовно її основних "тактико-технічних" параметрів, то вони наступні:

- стабільно високим залишається кількісний склад учасників (430), що представляють 93 ЗВО, науково-дослідних установ системи НАН та НАМ України, зокрема й музейних структур, що свідчить не лише про ритмічну роботу мережі вищої освіти в країні, у т. ч. й її культурну інфраструктуру, але й ефективність міжгалузєвої комунікації, поглиблену укладеними угодами про співпрацю згаданої вище кафедри з мережею ЗВО країни (23), які здійснюють підготовку фахівців напрямів 02 "Культура і мистецтво" та 03 "Гуманітарні науки". Це дає можливість усім учасникам цього консорціуму узгоджувати чимало власних питань організації освітнього процесу, підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, участі в акредитаційних експертизах, опонування дисертаційних досліджень, розширення участі у різноманітних проєктах, поглибленні науково-дослідної діяльності та оприлюдненні її результатів тощо;

- сталою є й кількість країн-учасниць (8) (Україна, Польща, Болгарія, Азербайджан, Грузія, США, Казахстан, Китай), чий представники заявляються до участі у цьому заході, що підтверджує сформовані багаторічною практикою проведення спільних програм, спрямованих на покращення і розширення освітнього простору, творчі контакти. У 2022 році таких учасників було, до прикладу, 399 (5 країн) (Виткалов & Виткалов..., 2022), у 2023 р. – 412 (8 країн) (Виткалов & Виткалов..., 2023), у 2024 р. – 463 (9 країн) (Виткалов & Виткалов..., 2024). Якісний їх склад у 2023 році становив 65 докторів наук, професорів, 99 кандидатів наук, доцентів, тоді як у 2025 році таких було, відповідно, 82 і 73; подібна тенденція зберігається й стосовно аспірантів та докторантів: 66 у 2025 році і, відповідно, 54 – у 2023 році.

Група провідних українських науковців, заявлених у програмі цієї конференції, успішно працюють нині й в університетах Італії, Німеччини, Польщі, Казахстану. Продовжуючи характеристику представницького ряду названого вище заходу, зазначимо, що 41 ЗВО та наукових установ-учасників у 2025 році мають статус національних, тоді як у 2023 році таких було 30. Магістрантів у 2023 році заявлялося 70 осіб проти 57 у 2025 році, бакалаврів 52 – у 2023 році та 92 – у році нинішньому. 54 учасники є представниками іноземних освітньо-наукових структур у 2025 р., тоді як у 2023 році таких було 40 осіб. Найбільш "багатонаціональним" серед представників можна вважати Маріупольський держуніверситет (Київ), чий склад здобувачів в/о, заявлений на нашому заході, найбільш широко презентує національний сегмент півдня України (19 осіб). Це стосується й кількості здобувачів освітньо-наукового ступеня з Китаю, що здобувають науковий ступінь PhD (доктора філософії чи мистецтв) в українських національних музичних академіях (20).

Декілька років поспіль активну участь у наших заходах беруть й аспіранти та докторанти з Азербайджану (13 у 2025 році), публікуючись у науко-метричних збірниках кафедри.

Тотожні тенденції стосовно складу ЗВО, якісних характеристик учасників зберігаються упродовж часу переведення цих наукових конференцій у статус міжнародних (із 2016 р.).

І хоча на наших зібраннях чимало часу остання категорія дослідників (бакалаври) виведена в окрему секцію, оскільки значна частина з них лише починає власний шлях у науковій царині, представлені їх нинішні теми доповідей є достатньо презентабельними і свідчать про сформованість їх основних дослідницьких парадигм та професіональне консультування з боку наукових керівників: "Бранденбурзькі ворота як символ європейського діалогу та розділення: культурологічний аналіз трансформації пам'яті ХХ–ХХІ ст.", "Регіональні культурні наративи Сходу України: документування для молодіжних медіа", "Особливості сприйняття навчального матеріалу здобувачем вищої освіти, що знаходиться на військовій службі", "Війна і культура: погляд на проблему очима військового здобувача вищої освіти" тощо.

Утім, є й інша проблематика, запропонована студентською молоддю у цій програмі: "Танець і гендер: репрезентація чоловічого і жіночого тіла в сучасній культурі", "Дизайн як мова пам'яті: візуальна ідентичність культурних проєктів", "Інтерактивні протоколи усної історії: техніка, етика, публікація", "Візуальні архіви міста: методи колективного опису фотофондів" тощо.

Інакше кажучи, перелік навіть цих тем засвідчує про помітні зміни в культурному коді українського студентства, його неочікувану й швидку "дорослість", а відтак – вимагає оперативного перегляду ОПП та ОНП, за якими нині здійснюється освітній процес, а головне – професіонального кадрового корпусу, здатного якісно відповісти на зміну його (студентства) ціннісного ряду.

Наведемо й декілька довільно відібраних із загального переліку тем доповідей кожної з п'яти секцій, сформованих із заявок наукових та науково-педагогічних працівників, що визначають, так би мовити, їх (секцій) "методологічне" підґрунтя: "Безперервна ідентичність як елемент культурної і політичної гри"; "Україна в геополітичному просторі: нові чинники та стратегія закінчення війни", "Евфермізми в сучасній українській і болгарській мовах" (Болгарія); "Польсько-німецький науковий діалог у європейській гуманітаристиці початку століття: кейс "Kulturgeschichte" (Німеччина); "Екстремальна етика як шанс на виживання української нації"; "Історико-богословська концептуалізація рішень I Вселенського собору" (до 1700-річчя від часу проведення); "Сакралізація дитячої тематики в європейських мистецьких акціях воєнного часу"; "Сучасні українські колискові як простір употужнення національної ідентичності" та ін.

Природно, що стан сучасної освіти, її інтеграційні сегменти та проблеми також не залишаються осторонь представників науково-педагогічного складу сучасної вищої школи: "Формування національної ідентичності в освітніх програмах гуманітарної сфери"; "Переміщені університети України: світоглядні виклики"; "Ціннісний інтелект і перспективи підвищення ефективності освітнього процесу у ЗВО" (Польща), "Інтернаціоналізація вищої освіти як чинник модернізації національної освітньої системи", "Феномен харизми викладача як ресурс формування духовно-культурної ідентичності студентської молоді", "Деградація системи пам'яткознавства як виклик для освіти, науки, сфери управління спадщиною та євроінтеграційної політики України" та ін.

Специфічним поглядом на заявлену проблему конференції вирізняється й тематика доповідей представників ще однієї секції: "Музична пам'ять і травма: сучасна композиторська творчість як інструмент осмислення національного досвіду"; "Постколоніальна реконструкція образу композитора в українському музикознавстві: кейс Б. Лятошинського"; "Пропаганда і контрнарратив у відеоіграх як інструмент м'якої сили у контексті російсько-української війни"; "Соціокультурні механізми превенції масових злочинів проти людяності крізь призму сучасних геноцидів"; "Мілітарна культура в контексті національної ідентичності" тощо.

Про відчутні зміни у науково-дослідній практиці, обумовленій станом духовного простору сучасної країни, її широкою міжкультурною комунікації, свідчить і оперативність та висока якість поданих до друку статей до науко-метричних збірників кафедри ("Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку". Вип. 51 (категорія "Б", 18 науко-метричних баз; станом на початок заходу надіслали матеріали 26 докторів наук) та "Актуальні питання культурології". Вип. 24, 11 науко-метричних баз). Лише у травні у 2025 року на їх сторінках (Вип. 50 та Вип. 23) опубліковано, відповідно, 108 та 42 статті, значна частина з яких представлена іноземними авторами, більшість з яких має значно оновлений дослідницький інструментарій, сучасну, переважно іноземну інформаційну та джерельну базу і є якісною репрезентацією наукової творчості. Їх тематичний зміст засвідчує й розлогі міжрегіональні та міжнародні контакти й вітчизняних дослідників, їх намагання розширити форми позиціонування України у Європі та світі. Тоді як іноземні науковці, а надто – представники Китаю, продовжують власні намагання вписувати культурну практику їх країн у духовний простір України.

Як помітно навіть із вищенаведеного, повертаючись до аналізу матеріалів цього міжнародного заходу, основна тематика запропонованих виступів і здобувачів вищої освіти, і їх педагогів-наставників, має яскраво виражене суспільно-культурне забарвлення. І це – ще одна відмінність конференції від попередніх, у яких акцент ставився на, власне, художній складовій.

Тож аналізоване міжнародне зібрання продемонструвало помітні зміни в українському суспільстві, його критичне ставлення до низки проблем сучасного життя, проблеми в організації освітнього простору і намагання їх усунути за допомогою нового інформаційного впливу, високу мобільність, здатність оперативно реагувати на нинішні виклики.

Поза сумнівом, що за матеріалами лише одного заходу, як і друком декількох наукових збірників тільки одного університету не можна робити переконливі висновки будь-якого напрямку чи змісту, все ж тенденція суспільних змін у вищій школі є достатньо виразною.

Джерела фінансування. Дане дослідження не отримало гранту від установ у публічному, комерційному або некомерційному секторах. Фінансування забезпечено Київським національним університетом імені Тараса Шевченка..

Список використаних джерел

- Виткалов, С.В., Виткалов, В.Г. (уклад.) (2022). *Світовий культурний простір крізь призму сучасних глобалізаційних, пандемічних викликів та війни*: Програма XVIII міжнар. наук.-практ. конф., м. Рівне, 17–18 листоп., 2022 р. РДГУ.
- Виткалов, С.В., Виткалов, В.Г. (уклад.) (2023). *Українська і світова культурна практика в умовах глобальних викликів*: Програма XIX міжнар. наук.-практ. конф., м. Рівне, 16–17 листоп., 2023 р. РДГУ.
- Виткалов, С.В., Виткалов, В.Г. (уклад.) (2024). *Євроінтеграційні процеси в сучасній Україні в час війни*: Програма освітній і культурно-мистецький вимір: XX міжнар. наук.-практ. конф., м. Рівне, 21–22 листоп., 2024 р. РДГУ.
- Виткалов, С.В., Виткалов, В.Г. (уклад.) (2025). *Національна ідентичність крізь призму сучасних катаклізмів: історико-культурний контекст*: Програма XXI міжнар. наук.-практ. конф., м. Рівне, 20–21 листоп., 2025 р. РДГУ.

References

- Vytkalov, S., Vytkalov, V. (eds.) (2022). *World cultural space through the prism of modern globalization, pandemic challenges and war*: Program of the XVIII International Scientific and Practical Conference, Rivne, November 17–18, 2022, RSHU.
- Vytkalov, S., Vytkalov, V. (eds.) (2023). *Ukrainian and world cultural practice in the face of global challenges*: Program of the XIX International Scientific and Practical Conference, Rivne, November 16–17, 2023, RSHU.
- Vytkalov, S., Vytkalov, V. (eds.) (2024). *European integration processes in modern Ukraine during the war*: Program of the XX International Scientific and Practical Conference, Rivne, November 21–22, 2024, RSHU.
- Vytkalov, S., Vytkalov, V. (eds.) (2025). *National identity through the prism of modern cataclysms: historical and cultural context*: Program of the XXI International Scientific and Practical Conference, Rivne, November 21–22, 2025, RSHU.

Serhii VYTKALOV, DSc (Cultural Studies), Prof.

ORCID ID: 0000-0001-5345-1364

e-mail: sergiy_vsv@ukr.net

Rivne State Humanitarian University, Rivne, Ukraine

Volodymyr VYTKALOV PhD (Pedagogy), Prof.

ORCID ID: 0000-0003-0625-8822

e-mail: volodumur_vitkalov@gmail.com

Rivne State Humanitarian University, Rivne, Ukraine

**SCIENTIFIC RESEARCH PRACTICE IN WAR TIME CONDITIONS:
FINDINGS FROM THE XXI INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE IN RIVNE**

Abstract. *Leading trends in contemporary higher education are analyzed using the example of traditional international scientific and practical conferences in cultural studies organized by Rivne State University of the Humanities through its Department of Event Industries, Cultural Studies, and Museology. The shift in presentation topics among higher education applicants of different educational and qualification levels, as well as research and teaching staff, is emphasized. Attention is drawn to noticeable evolution in the value orientations of Ukrainian and foreign scholars, driven by social upheavals and war, which requires a revision of the main organizational and pedagogical constants of contemporary higher education.*

Keywords: *international scientific and practical conferences, intercultural communication, higher education, value orientations, evolution of cultural space.*